

А. В. Гуцаленко

Документальне кіно як предмет елітарної культури в комунікативному просторі України

Документальне кіно зародилося на межі XIX–XX століть як предмет масової культури, але в XXI столітті воно стає прерогативою еліти (у культурологічному значенні цього слова).

Актуальність обраної теми полягає в тому, що на сучасному етапі комунікативний феномен документального кіно є маловивченим, адже до сьогодні кінодокументалістика була об'єктом культурознавчих та філософських наукових досліджень. Так Л. Госейко вивчав загальну історію української кінематографічної традиції, В. Горпенко приділяв увагу режисерським настановам документаліста, дослідниця З. Алфьорова аналізує поліморфну структуру візуального мистецтва, виявляє ознаки кроскультурного діалогу між художньо-мистецькими угрупованнями.

В процесі свого розвитку документальне кіно пройшло низку етапів, на яких змінювалося розуміння сутності і цілей цього різновиду кінематографа, що синтезує в собі мистецтво і журналістику.

З появою телебачення документальне кіно з кінотеатрів перемістилося на «блакитні» екрани і асимілювалося у його різноманітних жан-

рах. У «чистому вигляді» документальні фільми демонструвались тільки на перших порах розвитку телебачення.

Орієнтація на масового глядача призводить до того, що з'являються нові форми документального фільму. Це документальний серіал – симбіоз телевізійної програми з елементами документалістики, фільми пізнавального та розважального характеру.

Комерціалізація кінематографа, зменшення державних дотацій, а разом з тим – зниження технічного та професійного рівня, стимулюють орієнтацію документального кіно на масовий попит, що тягне за собою спрощення жанрових складових. Проте, орієнтований на масову аудиторію, документальний кінематограф перетворюється із об'єкту мистецтва у формат журналістики чи пропаганди. Фільми канонічного документального кінематографа залишаються поза межами прокату і подальшого розвитку на українському просторі.

Документальне кіно в його первісному вигляді і розумінні існує лише у фестивальній культурі, тобто культурі елітарній. Щорічне проведення фестивалів «Контакт», «Дні документального кіно», православний фестиваль «Покрова» є найбільш адекватною формою взаємодії цього культурного феномену зі своєю потенційною аудиторією.

Отже, ми бачимо наявність з одного боку асиміляції документального кіно в загальному медіа-середовищі, а з іншого – збереження жанрової чистоти шляхом відгалуження від масового комунікативного простору, що сприяє формуванню нового типу зв'язків, які сучасна наука характеризує як крос-культурний діалог. Подібна взаємодія вирізняється неординарністю та віддзеркалює сучасну культурну ситуацію і тому, на нашу думку, має перспективи подальшого наукового вивчення.